

MODERN BATI DÜŞÜNÇESİNİN FELSEFİ TEMELLERİ: DİN VE İNSAN ALGISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME, TUNCAY İMAMOĞLU

Philosophical Foundations of Modern Western Thought: An Assessment of Religion and Human Perception, Tuncay İmamoglu

Merve Sevde UÇAR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Konya, Türkiye [ror.org/045hgzm75](https://orcid.org/045hgzm75)

Graduate Student, Selcuk University Institute of Social Sciences Department of Philosophy and Religious Studies, Konya, Turkey

 ucarsevde99@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-7241-3750>

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 17.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 28.10.2022

Yayın Tarihi / Published: 15.12.2022

” Atıf / Cite as: Uçar, Merve Sevde. “Modern Batı Düşüncesinin Felsefî Temelleri: Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme, Tuncay İmamoğlu”. *Mütefekkir* 9/18 (2022), 577-582.
<https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1219628>

© Telif / Copyright: Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University Faculty of Islamic Sciences, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

İntihal / Plagiarism: Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

MODERN BATI DÜŞÜNCESİNİN FELSEFİ TEMELLERİ: DİN VE İNSAN ALGISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME, TUNCAY İMAMOĞLU*

İnsan doğası gereği bilmek isteyen ve dolayısıyla sorgulayan bir varlıktır. Hayatını anlamlandırabilmek adına pek çok soru sorar ve anlam arayışına cevap olabilecek bir yer arar. Bu noktada ise dine yönelir. Çünkü din duygusu insanın fitratında var olan bir duygudur. Bu duyguyu hayatından uzaklaştırdığı veya çıkardığı takdirde pek çok problemle karşı karşıya kalır ve dinin hayatında bırakmış olduğu bu boşluğun yerinin ne bilim ne de başka bir ideolojiyle doldurulamadığını görür. Bu noktada hayatın anlamını yitiren insan için din kurumu tabiri caizse bir kurtuluştur. M. Heidegger'in de dediği üzere, bu anlamsızlıktan "Bizi ancak bir tanrı kurtarabilir". Çünkü din, insanı akıl varlığı olarak ele almakla birlikte aynı zamanda onun duygu dünyasına da hitap ederek hayatını anlamlandırması noktasında ona cevap olur. Bundan dolayı tarih boyunca insanlar dine ihtiyaç duymuş ve ondan vazgeçememiştir. Buradan hareketle diyebiliriz ki, dinin insan hayatındaki yeri ve önemi yadsınamayacak kadar büyüktür.

Tuncay İmamoğlu, kaleme aldığı "Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme" adlı eserinde, önsöz kısmında da bahsettiği üzere, tarih boyunca insanlıkla beraber var olan ve vazgeçilmez bir konumda bulunan dinin ve din ile yakın bir ilişki içerisinde bulunan insanın Modern düşüncedeki yerini ele almıştır. Yazar, dinin ve insanın modern düşüncedeki yerini ele alırken esasında temas etmek istediği asıl nokta, din felsefesinin alt problemlerinden birisi olan anlam sorunudur.

Eserin ele alınmasındaki maksat, dönemin hâkim paradigmasına göre şekil alan din ve insan algısının Modern Batı düşüncesinin oluşum sürecinde nasıl bir değişim geçirdiğini göstermek, bu değişim neticesinde insanın karşı karşıya kaldığı sorunları ele almak ve günümüzde dinin Batı dünyasında nasıl yeniden ilgi odağı haline geldiğini ortaya koymaktır.

Eser, önsöz, üç bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır. Birinci bölümde, Modern Batı düşüncesinin tarihsel arka planı, bu düşüncenin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan etmenler çerçevesinde ele alınarak genel hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yazar, söz konusu etmenleri dört başlık

* Tuncay İmamoğlu, *Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri: Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013).

altında inceler. Bunlar: Rönesans ve Reform hareketleri, seküler bilim ve dünya algısı, 17. Yüzyıl felsefesi ve aydınlanma felsefesidir.

Modern düşüncenin oluşum sürecine etki etmesi noktasında yazarın ele aldığı birinci etmen, Rönesans ve Reform hareketleridir. Eserin bu kısmında yazar, Rönesans ve Reform hareketleriyle birlikte din ve insan algısındaki değişime dikkat çekmeye çalışmış ancak bunun öncesinde Rönesans ve Reform hareketleri ile birlikte kilise özelinde dine gösterilen başkaldırının sebebine işaret ederek, skolastik dönemin hâkim anlayışına da atıflarda bulunmuştur. Yazarın ifadesiyle “Rönesans, Orta Çağ’ın cemaat ruhundan bir kopuş ve bireyleşme çağıdır” (s. 14). Rönesans ile birlikte din tarafından kendisine verilmiş olan tümeli sorgulamaya ve bununla beraber kendi doğrularını oluşturmaya başlayan insan, kilise öğretisinden yavaş yavaş koparak tümeli olağanüstü değil de olağan dünya içerisinde aramaya başlar. Reform hareketleriyle birlikte ise kilisenin mutlak otoritesini kesin bir şekilde reddederek bireysel dindarlığa yönelir. Ve bu reformist anlayışa göre, herkesin kendi aklıyla anladığı şekilde dinin yaşanması öngörülmekte yani din, her şeyin ölçüsü olarak kabul edilen insanın aklına göre yorumlanmaktadır. Yazarın ele aldığı ikinci etmen, seküler bilim ve dünya algısıdır.

Modern bilimin doğuşunun Kopernik devrimiyle birlikte başladığını ve böylece dünya merkezli evren teorisinin yerini güneş merkezli evren teorisinin aldığını ifade eden yazar, bu paradigma değişikliği ile birlikte özne konumunda olan tanrının yerini artık insanın aldığını ve söz konusu paradigma içerisinde her ne kadar insan akli tanrısallaştırılmış olsa da aslında insanın değersizleştiğini vurgular. Aynı zamanda yazar, çalışmalarıyla Copernicus’un evren anlayışını daha ileri bir noktaya taşıyan Kepler, Galileo ve Newton’un bu çerçevede geliştirdikleri düşüncelerinden de kısaca bahsederek nihai noktada “Ahlaki ve dinsel perspektiften ele alınan evren, modern bilimle birlikte seküler bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir” ifadelerini kullanır. Tüm bunlardan hareketle, ortaya çıkan yeni bilimin görevinin sadece doğanın denetlenmesi ve toplumun gelişmesiyle sınırlı kalmadığı, bunun yanı sıra dünyayı yeniden kurmak olduğu çıkarımında bulunur (s. 24).

Üçüncü etmen olarak 17. yüzyıl felsefesine değinen yazar, klasik felsefeden modern felsefeye geçiş sürecini başlatan F. Bacon ve Descartes’ın düşüncelerini bu kısımda ön plana çıkartmış ve son noktada bu iki filozofu ‘modernlik’ bağlamında ortada buluşturan asıl faktörün, “her ikisinin de insanı bir anlamda bilginin özgür ve sınır tanımaz öznesi olarak görmeleri ve böylece geleneksel felsefeden bir ölçüde koparak insanın epistemik gücünü felsefenin odağı yapmaları” olduğunun altını çizmiştir (s. 29). Bu bölümde yazarın ele aldığı son etmen ise Aydınlanma felsefesi olmuştur. Bu kısımda öncelikle söz konusu felsefe hareketinin amacını ortaya koyan yazar bazı

noktalarda Kant'ın Aydınlanmayla ilgili görüşlerine de yer vermiştir. Yazara göre Aydınlanma felsefesinin temelinde yer alan düşünce, evrenin bütün yönlerinin her ayrıntısıyla rasyonel olarak düşünülebileceği ve insan tarafından bilinip kontrol altına alınmak suretiyle yine insanın hizmetine sunulabileceğidir. Bu felsefe hareketi metafizik alanın reddini içerirken desteğini de bilimden alır.

Eserin ikinci bölümünde Modern Batı düşüncesinin temel özelliklerine dair genel bir çerçeve sunan yazar, bu özellikleri şu şekilde sıralamıştır: Hümanizm, Düalizm, Pozitivizm, Pragmatizm ve İlerlemecilik.

Yazar hümanizmi ele alırken, hümanistlerde ortak olarak nitelendirilen özelliklere değinmiş ve bu noktada da Stephan Law'ın görüşlerine yer vermiştir. Bunun ardından Antik Yunan'a dayandırılan hümanizm kavramının içerdiği anlamın önceki dönemlerden çok farklı bir mahiyet kazandığına işaret ederek bu hususta şunları söylemiştir: "Hümanizmin kökleri Antik Yunan'da bulunmakla birlikte, İtalya'daki Rönesans düşüncesiyle belirginlik kazanan bu hareket gerçek ifadesini Aydınlanma döneminde ve modern hümanist akımlarda bulmuştur. Rönesans döneminde Tanrı'dan uzaklaşan dikkatin, insana yönelmesiyle ortaya çıkıp, ilerlemeci Aydınlanma ve modern hümanist hareketlerle gelişen hümanizm, sözcük olarak ilk defa 19. yüzyılda kullanılmış, bundan sonra da ateizm ya da profan bir akılcılıkla eşanlamlı bir terim haline gelmiştir" (s. 39).

Yazar hümanizmin devamında düalizme, bazı filozofların ortaya koymuş olduğu düalist tavırlara, Modern Batı düşüncesinin kendisine göre şekillendiği Descartes düalizmine ve özellikle bu düalist tavrın zihin ve beden arasındaki ilişkinin açıklanması noktasında yetersiz kalmasına dikkat çekmiştir. Ardından pozitivizme temas edip, pozitivizmin daha iyi anlaşılabilmesi için Kant'ın bilgi kuramını ve hangi noktalarda pozitivistlerin eleştirisine maruz kaldığını genel hatlarıyla ele almıştır. Bunun yanında A. Comte'un pozitivizminden ve mantıkçı pozitivizmden kısaca bahsederek son noktada her ikisinin de yalnızca olgular üzerinde konuştuğunu, değer alanının onlara göre bir anlam ifade etmediğini ve bundan dolayı da metafizik alanı reddederek bilimi esas aldıklarını vurgular. Pragmatizme gelince burada, pragmatizmin kurucu babaları olarak görülen Charles Sanders Pierce, William James ve John Dewey'in belirli noktalardaki düşünceleri üzerinden değerlendirmelerde bulunarak bütün bunlardan hareketle pragmatizmin temelinde insan ve insana fayda sağlayan bilginin olduğuna işaret eder (s. 52).

Son özellik olarak ise ilerlemeciliğe (progressivizm) dair açıklamalarda bulunan yazar, tarihte bir ilerleme olduğu, bu ilerleme neticesinde insanın doğaya egemen olacağı ve yeryüzü cennetini kuracağı yönündeki inancın gelişmesine neden olan durumdan kısaca söz ederek ardından Kant, A. Comte, Karl Marx, Hegel ve Spencer'in ilerlemecilik anlayışlarına atıfta

bulunmuştur. Yazar nihai olarak ilerlemecilik anlayışını kendisinde sona erdiren ve tarihin sonunu Batı düşüncesinin ulaştığı en son nokta olarak gören Batı toplumunun, yayılcı bir anlayışı da içerisinde ihtiva ettiğini belirterek, tüm kültürleri kendi hegemonyası altına almak istediğine dikkat çekmiştir (s. 56).

Eserin üçüncü bölümünde, temelde Modern Batı düşüncesindeki din ve insan algısına dair genel değerlendirmelerde bulunan yazar bu bölümü dört başlık altında inceler. Bunlar: genel olarak din, modern düşünce ve akıl, modern düşüncede din ve insan algısı ve modern dünyada dinin yeniden yükselişidir.

İlk başlık altında genel olarak bir din tanımı yapan yazar aynı zamanda dinin insanlık için önemine dikkat çekerek, “modern düşünceyle birlikte sekülerleştirilip hayattan uzaklaştırılan dinin bıraktığı boşluğun, hiçbir ideoloji ve bilim tarafından doldurulamadığını ortaya koymak ve dinin insan yaşamından uzaklaştırılmasıyla birlikte hayatın nasıl anlamsızlaştığını göstermeye çalışmaktadır” (s. 60). İkinci başlık altında ise, modern düşüncede her şeyin ölçüsü kabul edilen insanın soyut ve mutlak aklına işaret ederek, bu noktadaki eleştirisini dile getirmekte ve şunları söylemektedir: “Kaynağını yaşamdan almayan ve ondan beslenmeyen modern düşüncenin soyut ve mutlak akli, bize yaşam gerçeğini tam olarak vermez. Hayatın bir fonksiyonu olan akıl, hayatla ve insanla sıkı bir ilişki içinde olduğundan, fizikî akıl, gerçeğin bütün yönlerini keşfeden bir akıl olarak görülmemelidir” (s. 63).

Eserin ana konusu olan modern düşüncede din ve insan algısına dair değerlendirmelerine de üçüncü başlık altında yer veren yazar, bu hususta oldukça önemli tespitler yapmıştır. Bu kısma kadar modern dönemde dinin insan hayatından nasıl uzaklaştırıldığını ortaya koyan yazar bu noktada modern düşüncenin dine yönelik dışlayıcı tutumunun altında yatan sebebe yani yeni bilim anlayışına yönelmiş ve bu bilim anlayışıyla birlikte içine düşülen çıkmazları ele almıştır. Aynı zamanda modern düşüncenin insanı anlamdan mahrum bırakan tavrına karşı bazı düşünür ve filozofların görüşlerine de atıfta bulunarak konuya dikkat çekmiştir. Yazarın burada temelde vurguladığı düşüncüyü şu ifadelerinde görmemiz mümkündür: “Modern düşünce insanı tek boyutlu olarak yani sadece akıl varlığı olarak ele aldığı için, onun duygusal dünyasıyla ilgili ortaya çıkan sorulara cevap verememiştir. Böyle olunca da modern düşünce insana düzenli bir dünya sunmuş olmakla birlikte din olmaksızın güvenli ve anlamlı bir dünya sunamamıştır. Bütün bunlar neticesinde Modern Batı dünyasında bilimin tüm ihtişamına rağmen din ve metafiziğe yönelik ilgi her geçen gün kendisini daha da hissettirmektedir” (s. 97).

Son olarak, dünyada dinin yeniden yükselişini ele alan yazar bu noktada A. Comte’un pozitivizmine işaret ederek, pozitivizmin hâkim olduğu

dönemde, ahlaki değerlerin zayıflaması ile birlikte yaşanan iki büyük dünya savaşına ve dönemin pek çok problemine değinmiştir. Buradan hareketle de pozitivist evreye ulaşılmasıyla beraber insanın hayal ettiği yeryüzü cennetini kuramadığını ve ortadan kalkması beklenen dinin de yeniden yükselen bir değer haline geldiğini vurgulamıştır.

Eserin sonuç kısmında yazar, çalışma boyunca sistematik bir şekilde ele aldığı konulara yönelik ortaya koymuş olduğu bilgileri sentezleyerek genel bir değerlendirmede bulunmuştur.

Yazarın dil ve üslup açısından akıcı bir niteliğe sahip olan çalışması yoğun bir bilgi yığını içermemekte aksine daha genel bir perspektiften konuları açıklayıcı bir şekilde ele almaktadır. Bu nedenle de başlangıç niteliğinde bir eser olarak kabul edilir. Dolayısıyla konu hakkında daha detaylı okuma yapmak isteyenler için doyurucu olmayacaktır.

Muhteva bakımından sistemli ve düzenli bilgiler veren eser, okuyucuyu temelde yer alan problemle doğrudan yüzleştirmekte ve düşündürmektedir. Yazarın, konuları ele alırken düşünürlerden ve filozoflardan yaptığı alıntılara büyük ölçüde yer vermesi ve bunlar üzerinden değerlendirmelerde bulunması da gözden kaçmamaktadır.

Değişen ve dönüşen dünya içerisinde, hâkim paradigma doğrultusunda din ve insan algısında da bir dönüşüm meydana geldiği gözle görülür bir gerçektir. Yazar da bu doğrultuda, modern dönemle birlikte din ve insan algısında meydana gelen değişimi açık ve net bir şekilde ortaya koyarak, kayda değer tespitlerde bulunmuştur. Bu nedenle de eserin literatüre sunmuş olduğu katkı yadsınamayacak ölçüde büyüktür.

Sonuç itibarıyla “Modern Batı Düşüncesinin Felsefi Temelleri: Din ve İnsan Algısı Üzerine Bir Değerlendirme” adlı eser ciddi bir çabanın ürünü olmasının yanında alana dair yapılmış kayda değer bir çalışma niteliği taşımaktadır.

📄 Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

👤 Yazar(lar) / Author(s): Merve Sevde Uçar.

📄 Finansman / Funding: Yazar(lar), bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul eder(ler). / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.